

Commissie
van Toezicht
Mechelen

JAARVERSLAG 2021
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE MECHELEN

Commissie van Toezicht Mechelen

Inhoud

1. De Commissie van Toezicht	1
1.1. Samenstelling	1
1.2. Werking	1
1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerden	4
2. De penitentiaire inrichting	5
3. Het toezicht	7
3.1. Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's	7
3.2. Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur	9
4. Het beklagrecht	10
5. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2021	12
6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022	12

1. De Commissie van Toezicht

1.1. Samenstelling

Naam	Functie in CvT
Charlot De Decker (jurist)	Voorzitster + maandcommissaris
Mark Wuyts (jurist)	Ondervoorzitter + lid KC
Dirk Schoenmakers (jurist)	Lid KC
Ann Swinnen (jurist)	Lid KC
Roger Vermeulen	Maandcommissaris
Luc Knops (arts)	Maandcommissaris
Stijn De Hert	Maandcommissaris
Ralf Celen	Maandcommissaris
Martine Van Gorp	Maandcommissaris
Yasmina El Boubkari	Maandcommissaris
Juliette De Bruin	Maandcommissaris
Yana Demeyere	Maandcommissaris + SPOC ICT
Sarah Debecker (jurist)	Secretaris

1.2. Werking

Commissie van Toezicht

Sinds 1874 doet de gevangenis van Mechelen dienst als arresthuis met een gesloten regime dat eigenlijk maar voorzien is voor 84 personen. Er verblijven ook gedetineerden met middellange straffen. Het regime is er één van beperkte gemeenschap. Dit geldt voor vleugel A en vleugel B.

In vleugel C zitten 10 veroordeelden die overdag in de gevangenis werken. Zij krijgen een aangepast regime waarbij overdag hun celdeur openblijft. Zij beschikken over een gemeenschappelijke ruimte waar zij samen kunnen eten, ontspannen, en zij beschikken over een gezamenlijke keuken, en 2 douches.

Het toezicht van de Commissie van Toezicht (hierna ook CvT) strekt zich niet uit tot het transitiehuis dat sedert september 2019 is geopend maar zich bevindt op een andere locatie te Mechelen.

2021 is het tweede echte werkingsjaar van de nieuw samengestelde commissie van toezicht, voor wie de eerste maanden september – december 2019 nog een inlooperperiode was en voor wie 2020 het “coronajaar” was waarin de nieuw samengestelde groep van geëngageerde leden elkaar beter leerde kennen via digitale weg en soms via fysieke weg.

De CvT vergadert in principe de eerste van elke maand, na toezending van een dagorde door de secretaris aan de leden. Vaste punten op de agenda zijn ‘nieuws uit de klachtencommissie’ en ‘verslagen maandcommissarissen’.

De vergaderingen geschieden bij voorkeur fysiek in de ambtswoning van de directeur maar het afgelopen jaar 2021 is wegens coronamaatregelen meestal uit noodzaak gebruik gemaakt van de videoconferentie. Dit is efficiënt maar wordt door de leden als minder praktisch ervaren wegens te weinig interactie.

Wat betreft de bezoeken aan de gevangenis zelf, opteerden sommige maandcommissarissen ook in 2021 ervoor om hun taak in duo uit te voeren, hetgeen betekent dat er in die betrokken maand twee commissarissen actief zijn (ofwel op evenwaardige basis, ofwel de ene als “buddy” of “back-up” van de andere). Andere commissarissen werkten solo, en in welk geval tussentijds overleg steeds mogelijk is.

Het streefdoel is dat een commissaris tweemaal per week de gevangenis bezoekt.

In 2021 werden de bezoeken aan de gevangenis niet ernstig gehinderd door de pandemie (zoals dat voor 2020 wel het geval was).

De geneesheer-lid van de CvT bezoekt, ook wanneer hij geen maandcommissaris is, de gedetineerde / de medische dienst en dit na oproep van de maandcommissaris indien een gedetineerde een medisch probleem aankaart.

Het engagement van de leden is groot. De maandcommissarissen nemen hun taak vol inzet op. De weg naar de arts binnen de CvT wordt vlot gevonden. Wanneer er bijkomende vragen zijn vanuit de CTRG (bijv. aanduiden van point of contact, onderzoek strafcellen, bijwonen van vergadering of studiedag,..) dan staan er leden op in deze groep om aan deze vragen te beantwoorden.

De tijdsinvestering die nodig is binnen de CvT is bij momenten hoog (hoger dan de raming van de CTRG), en de administratieve last is zeker ook aanwezig. Het invullen van de sheets vraagt nauwgezetheid en tijd. Alle commissieleden (zonder

enige uitzondering) zijn hiermee vertrouwd geworden, hetgeen nogmaals hun engagement in de verf zet. De voordelen van een nauwgezette registratie wordt ook ingezien.

Vergaderingen met de gevangenisdirectie gebeuren niet systematisch (d.w.z. geen vaste dagen of weken) maar ad hoc. Dit functioneert bevredigend. De samenwerking met de voltallige directie verloopt zeer vlot. Vragen aan de directie worden mondeling of per e-mail gesteld en zeer snel beantwoord. De directie bericht de CvT ook geregeld op eigen initiatief bij tal van aangelegenheden (bv. overgooiproblematiek drugs, aanzegging staking, corona-gerelateerde aangelegenheden, ramadangerelateerde klachten die zij zelf verneemt,...).

Ook de samenwerking met de penitentiaire beampten verloopt doorgaans prima. Vragen tot toegang van de verschillende ruimtes of de vraag om op cel of op strafcel of op de gang met een gedetineerde iets te bespreken, worden snel ingevuld. Ook vragen inzake penitentiaire bevolking, aantal grondslapers, aanwezigheid strafcel, inzage in de boeken, of andere vragen rond concrete gebeurtenissen worden onmiddellijk beantwoord. Enkele geïsoleerde keren bleken de personen aan de centrale post wel overmatig gestresseerd te reageren.

Ook de relatie tot de CTRG verloopt vlot. De communicatie met Silke Dreesen verloopt snel en is zeer goed onderbouwd.

Klachtencommissie

Op 1 oktober 2020 is de klachtencommissie (hierna verkort: KC) van start gegaan, zodat 2021 hun eerste echt werkingsjaar was.

De KC zetelt in principe tweemaal per maand in de gevangenis. Tal van zittingen dienden het afgelopen jaar per videoconferentie te worden gehouden. Vermoedelijk wegens het beperkt aantal deelnemers is dit vlot verlopen. Nochtans is er ook een voorkeur voor fysieke vergaderingen.

De KC heeft een maandelijks afwisselende beurtrol voor het waarnemen van het voorzitterschap-alleenzetelend klachtenrechter. De alleenzetelend klachtenrechter beslist of hij/zij de zaak alleen neemt dan wel of ze wordt doorverwezen naar de voltallige KC. In dat laatste geval wordt er bij meerderheid beslist of er een hoorzitting komt. Hij/zij beslist ook over een eventuele schorsing van een sanctie of ordemaatregel, meestal na ruggenspraak met de collega's.

Dit systeem functioneert naar behoren en tot tevredenheid van de KC-leden.

Indien de klachtenrechter alleen zetelt maakt hij de beslissing met een korte motivering over aan de CTRG-jurist(e) die ze vervolgens verder afwerkt.

Beslissingen van de voltallige commissie worden soms na beraad onmiddellijk mondeling medegedeeld aan de CTRG-jurist, die ze vervolgens in een document uitwerkt. Meestal wordt echter de motivering, na interne bespreking, schriftelijk gemaïld aan de jurist die ze vervolgens in een document verwerkt.

De samenwerking met Magali Vanderstraeten verloopt vlot.

1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerden

De CvT wordt hoofdzakelijk gevat wordt door klachten die gedeponereerd worden in de brievenbus van de commissie, maar heeft ook aandacht voor de informatie die blijkt uit de registers (inclusief gebruik van de strafcel) of die zij inwint vanuit individuele contacten met gedetineerden en andere actoren van de gevangenis (bijv. directie, bibliotheek, beschermcomité actief in de gevangenis, het centrum,...).

We streven naar twee bezoeken per week en sedert de inwerkingtreding van de KC doet deze nood zich nog sterker voelen dan voorheen, met name omdat de klachten zo snel als mogelijk uit de brievenbus gelicht dienen te worden.

Bovenaan de brievenbus van de commissie hangt een lijst waarop we de datum van het laatste bezoek noteren, maar we geven toe dat dit al eens vergeten wordt.

Zoals we ook aanhaalden in ons verslag van het jaar 2020 denken we (nog steeds) dat het voor de gedetineerden (en mogelijks ook voor penitentiaire beambten?) niet steeds duidelijk is wat het verschil is tussen het deponeren van een rapportbriefje in de bus van de commissie, en het deponeren van een klacht in de bus van de KC. Bijgevolg belanden er regelmatig klachten bij de KC die beter behandeld zouden worden via bemiddeling.

Er werden in 2021 amper bemiddelingen uitgevoerd in opdracht van de KC aangezien de directie doorgaans deze bemiddeling niet openstelt als optie.

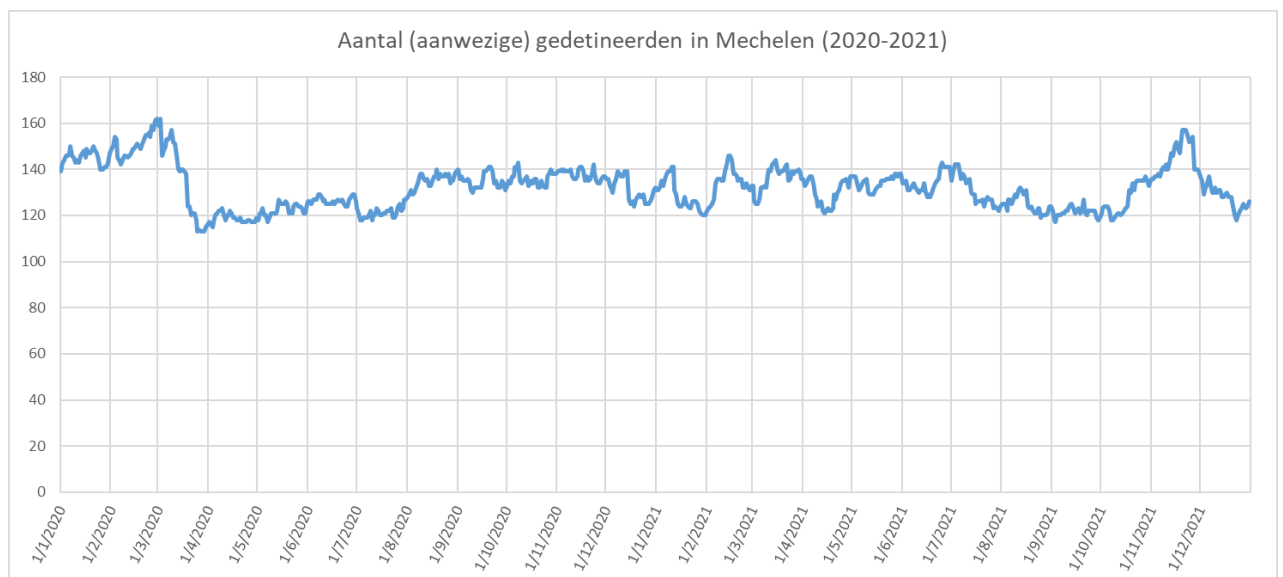
2. De penitentiare inrichting

Een opvallende vaststelling is een toename van de **overbevolking** in de gevangenis, met nadelige gevolgen voor het welzijn van de gedetineerden, alsook het **personeelstekort**. Gelet op de coronacrisis werden de beide problematieken nog meer op scherp gesteld (besmettingen, isolaties, beperking bezoeken edm).

Toename van de overbevolking

De theoretische capaciteit van de gevangenis is 84 gedetineerden, de reële bezetting is meestal hoger dan 120, en kent vele opwaartse golven richting de 140/150 gedetineerden. Zo lijkt het er op dat 140 gedetineerden het “nieuwe normaal” is geworden sedert 2020-2021, terwijl dit in vorige jaren rond de 120 gedetineerden schommelde.

Benevens de opwaartse golven zijn er ook pieken te noteren tot 157, in november 2021.

Deze overbevolking, bij tijden dus een quasi verdubbeling van de voorziene capaciteit, wordt mogelijk gemaakt via onder meer duocellen, waar meer dan twee personen in onder gebracht worden. De hoge bezettingsgraad van de gevangenis betekent dat de normen in verband met minimale oppervlakte per gedetineerde absoluut niet gevolgd worden. De sanitaire voorzieningen en het meubilair in een cel zijn ook niet voorzien op deze bezetting. Daarnaast betekent dit een overbelasting van de secundaire diensten.

Personeelstekort

De directeur dhr. Janssens is sedert geruime tijd uitgevallen maar de onderdirecteuren mevr. Van Eyken en mevr. Cerneels nemen zijn taken mede over, zodat de goede leiding verdergezet wordt. De directie is anderzijds wel overbevraagd door tal van zaken zodat het voor hen ook moeilijk werken is. Een aandachtspunt is dat de permanentie 7/24 nu de facto verdeeld is over 2 personen wat op termijn niet houdbaar is voor 2 personen.

Het personeelstekort laat zich evenwel in alle geledingen voelen en zeker niet enkel op het niveau van de directie. Bij bewakend personeel, PSD, griffie, boekhouding, P&O, directie is er sprake van personeelstekort. Geen enkele dienst ontsnapt er aan. Het opmaken van een planning in verlofperiodes, op een wijze dat dit niet al te veel afbreuk doet aan het regime, is een uitdaging. De verontrusting is dan ook groot als er gesproken wordt over bijkomende gevangenissen, detentiehuis en transitiehuis waarbij de werving van personeel ook in de bestaande inrichtingen zal verlopen. De frustratie die gehoord wordt is dat aanwervingsprocedures te log zijn. Rosetta wervingen die lokaal kunnen gebeuren, maar wekenlang weg blijven om administratief afgehandeld te worden. Ook de plannen om straffen onder drie jaar in uitvoering te brengen baren op het terrein kopzorgen. Bijkomende capaciteit kan niet worden genomen in de huidige omstandigheden. Zelfs met het bijplaatsen van de extra bedden krijgt men de problematiek van grondslapers niet onder controle.

3. Het toezicht

3.1. Belangrijkste thema's die werden opgemerkt door de CvT's

De CvT bespreekt hier de klachten die structureel blijven/bleken:

A. Gedetineerden met psychose of andere psychiatrische aandoening

In 2021 heeft de CvT, net zoals in 2020, enkele keren vastgesteld dat gedetineerden met een psychose of wanen (of andere psychiatrische aandoening) verschillende dagen in de strafcel dienden te verblijven in afwachting van hun overplaatsing naar een inrichting waar wel de geschikte psychiatrische zorg geboden kon worden. Uiteraard wordt de gedetineerde gezien door een psychiater in de (straf)cel te Mechelen in afwachting van diens overplaatsing, maar dit volstaat niet en belet niet dat diens situatie schrijnend is. Een snellere overplaatsing naar een geschikte inrichting zou noodzakelijk zijn, maar er lijkt een probleem van beschikbaarheid van de plaatsen te bestaan.

B. Werk

In 2021 stelden wij vast dat de eerder wederkerende klacht aangaande de werkmogelijkheden, minder vaak wederkeerde. Soms wil een gedetineerde werken en staat hij op de lijst, maar bekomt hij geen werkplek op het door hem gewenste ogenblik of tijd. De directie doet wat ze kan maar wordt ook geconfronteerd met het beperkte aanbod in verhouding tot de vraag. Ook dit blijft een werkpunt.

C. Infrastructuur

De Regie der Gebouwen heeft reeds herhaalde malen aangegeven te zullen starten aan de renovatie van de douches, die sterk verouderd zijn en waar schimmelvorming opgetreden is. Dit wordt keer op keer uitgesteld. Dit werd reeds in 2020 zo opgenomen in ons verslag, en in huidig verslag van 2021 kunnen wij dit enkel hernemen. (thans wordt er wel gesproken over aanvang van renovatie in augustus/september 2022).

Gelet op de overgooiproblematiek dringen er zich ook infrastructuurswerken (of andere maatregelen) op, zodat drugs niet met zware stenen overgegooid kan worden tot op de wandeling. Dit zorgt voor bijzonder veel onrust op en na de wandeling, los van het concrete gevaar van een overgooiende steen voor eenieder die op de wandeling aanwezig is. Er zijn gedetineerden die ervoor kiezen om niet naar de wandeling te gaan,

hetgeen een aanslag inhoudt op hun rechten. Ook leidt de overgooiproblematiek tot vele, en bediscussieerde, tuchtmaatregelen. Ook dit stond op dezelfde wijze vermeld in ons verslag van 2020 dat wij op dit punt enkel kunnen kopiëren.

D. PSD

Er kwam in 2021 ook al eens (zij het occasioneel) een klacht rond de psd die ingevolge corona minder aanwezig/bereikbaar zou zijn in de gevangenis. Dit blijft een aandachtspunt, temeer ook de directie het personeelsgebrek bij de psd erkent.

E. Onderwijsaanbod

Het is een oud zeer dat dit aanbod te gering is. Het is niet omdat de gemiddelde verblijfsduur in een arresthuis eerder kort is, dat er geen variabel aanbod aan opleidingen, workshops, info-sessies kan aangeboden worden. Ook kortlopende programma's kunnen interessant zijn voor aangehouden en, en zijn zelfs van belang in het kader van hun re-integratie. Ingevolge corona werd datgene wat er was geannuleerd, dan wel slechts moeizaam herstart. Blijvende aandacht hiervoor in het kader van een menswaardige detentie is essentieel.

F. Coronamaatregelen

De virtuele bezoeken via skype werden gedurende corona ingevoerd. Deze manier om contact te houden met familie viel zeer in de smaak bij de gedetineerden. Het is ons inziens aangewezen dit te behouden en spelregels voor dit soort "virtueel bezoek" vast te leggen.

G. Ziekteverzekering

Spijtig genoeg hebben de gedetineerden geen ziekteverzekering bij de mutualiteit, die voor ons wel verplicht is. Dit kan tot gevolg hebben dat de medische dienst niet happig is om niet echt noodzakelijke (maar wel nuttige of comfort brengende) ingrepen te laten uitvoeren omdat deze kosten door het gevangeniswezen zelf moeten gedragen worden. Misschien kan de CTRG hierin een rol vervullen. Ook dit werd reeds in het jaarverslag van 2020 aangekaart.

Ook is het niet evident om tandartsen bereid te vinden om de gevangenis te bezoeken. Wanneer de vaste tandarts wegvalt omwille van overmacht, blijft de directie tevergeefs zoeken. Gezondheidszorg binnen de gevangensmuren is essentieel.

H. Overbevolking en personeelstekort

Zie onder 2.

De gevangenis te Mechelen blijft in al zijn geledingen structureel kampen met een te hoge bevolking in verhouding tot de voorziene capaciteit én een ernstige onderbemanning. De opening van nieuwe gevangenissen zal de bezetting enkel meer onder druk zetten, alsook de uitvoering van de korte straffen waarvan sprake. Wij vrezen dat alsdan deze situatie geheel onhoudbaar zal worden.

3.2. Transversaal thema van het jaar 2021 : infrastructuur

De infrastructuur is, algemeen beschouwd, geheel verouderd. Wat de gedetineerden vooral treft zijn de aftandse cellen. Deze zijn niet meer van deze tijd en daarenboven veel te klein, en alleszins niet conform het Koninklijk Besluit. Het gezamenlijk gebruik van de toilet door de gedetineerden op cel en die niet/weinig afgescheiden is, is mensonterend.

De douches op de gang zijn verouderd en beschimmeld (zie hoger inzake lang geplande onderhoudswerken van de Regie der Gebouwen, en thans voorzien voor augustus/september 2022).

Naast de projecten voor nieuwe gevangenissen en detentiehuisen is het aangewezen om een degelijk goedgekeurd onderhoudsprogramma uit te werken voor de verschillende "historische" gevangenissen. Budgetten hiervoor dienen per gevangenis opgesteld en goedgekeurd te worden tussen de verschillende partijen. Het is aangewezen dit budget jaarlijks te laten goedkeuren door justitie en regie der gebouwen.

4. Het beklagrecht

Totaal aantal ingediende klachten	100%	73
Aantal ingediende klachten / gedetineerde		
Aantal klachtafstanden	3%	2
Aantal genomen beslissingen	93%	68
Aantal onontvankelijke klachten	27%	20
Aantal ongegronde klachten	55%	40
Aantal gegronde klachten	11%	8
Aantal klachten dat voor bemiddeling aan de CvT is doorverwezen	3%	2
Aantal geslaagde/mislukte bemiddelingen		
Aantal hoorzittingen van de KC	19%	14
Aantal beslissingen door alleenzettelend rechter (zonder zitting)	68%	50

Belangrijkste tendensen

Zoals ook al hoger aangehaald blijkt het voor de gedetineerden niet evident om het onderscheid te maken tussen de CvT en de KC. Zij kennen vaak het verschil niet tussen een grieven enerzijds en klachten anderzijds. Er ontbreekt een correcte toelichting/voorlichting ten behoeve van de gedetineerden over de diverse organen, hun onderscheiden bevoegdheden en finaliteiten, hetgeen een doeltreffender gebruik ervan door de gedetineerden in de hand zou werken, het aantal onontvankelijke klachten voor de KC zou kunnen verminderen, en wellicht meer beroep op bemiddeling (ofwel rechtstreeks met de directie, ofwel via de CvT) zou genereren.

De beperkte kennis in hoofde van de gedetineerden is mede te verklaren doordat vele gedetineerden in voorhechtenis verblijven en niet vertrouwd zijn met het gevangeniswezen. Ook zal de nieuwheid van het klachtenrecht hieraan bijdragen.

Een ander, belangrijk probleem is ook dat de beslissingen van de KC voor de gedetineerden vaak (te) laat komen (t.t.z. nadat de ordemaatregel en/of tuchtsanctie

waartegen de klacht is gericht reeds is afgelopen). Dit tegengaan door systematisch te gaan schorsen ligt niet voor de hand daar dit volgens ons niet de bedoeling van de wetgever is en het gezag van de directie buitenproportioneel zou aantasten.

De voorafgaande analyses van de CTRG-juristes wordt meestal adequaat en snel gegeven, maar de voornaamste vertraging zit in de doorlooptijd tussen het nemen van de beslissing en de uitwerking van de motivering daar de juristen van de CTRG vaak overbelast zijn. We stellen immers vast dat die uitwerking dikwijls veel tijd in beslag neemt doordat, naast een uitgebreide feitelijke en procedurele uiteenzetting, bijna standaard een zeer uitgebreide en ambtshalve toetsing wordt opgenomen, ook als die niet ter sprake is gebracht. Het is wel zo dat sedert eind 2021 enige verbetering is opgetreden daar de motivering minder uitgebreid en theoretisch is geworden. Desalniettemin roept de KC op om zo snel als mogelijk de beslissing af te werken, aangezien een al te lange doorlooptijd nefast is voor het vertrouwen in een correcte en efficiënte klachtenafhandeling.

De KC stelt voor daaraan te verhelpen door zelf de motivering op te stellen aan de hand van een standaarddocument waarin dan overbodige teksten kunnen worden gedelete.

Positieve elementen

De beslissingen van de KC worden goed onderbouwd en gemotiveerd. Voor zover wij kunnen nagaan zijn de gedetineerdentevreden dat ze hun klacht hebben kunnen uiten.

Geen enkele beslissing van de 68 genomen beslissingen in 2021 heeft geleid tot een beroep, noch vanwege de directie noch vanwege de gedetineerden.

Belangrijkste moeilijkheden

Over de doorloopsnelheid: zie hoger.

Een groot aandeel in de klachten is gericht tegen sancties in het kader van de sterk toegenomen problematiek door het overgooien van drugs vanuit een aan de gevangenis palend parkje. De oplossing wordt naar verluid reeds lange tijd op verschillende niveaus besproken (politie/Regie der Gebouwen) maar er komt geen schot in de zaak. Dit wreekt zich in de dagelijkse werking want voor de directie is de overgooiproblematiek dweilen met de kraan open. Bij uitstek in het licht van de locatie waar deze strafbare feiten zich voordoen – met name de gevangenis waar vele drugsveroordeelden aanwezig zijn – zou dit probleem performanter aangepakt moeten worden.

In het bijzonder inzake de tuchtmaatregelen naar aanleiding van het overgooien van drugs stellen vele gedetineerden de vraag naar het bekijken van de videobeelden. De KC suggereert dat de camerabeelden van incidenten die aanleiding gaven tot een tuchtmaatregel zouden bewaard worden teneinde ingezien te worden door de KC en gedetineerde/raadsman. Standpuntinname vanwege de CTRG lijkt hierin wenselijk.

5. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2021

Drie belangrijkste vaststellingen/ belangrijkste lokale problematieken die een impact hebben op het welzijn en het respect voor de menselijke waardigheid van personen in detentie:

- Overbevolking van de gevangenis en personeelstekort in alle geledingen
- Overgooiproblematiek – drugs binnen de gevangenis
- Verouderde infrastructuur
- Verdere optimalisering van de doorlooptijd van de beslissingen van de KC, alsook bewaring van camerabeelden van incidenten die aanleiding geven tot tuchtmaatregelen

Op basis van deze drie vaststelling formuleert de CvT de volgende aanbevelingen :

- Minder bevolking of uitbreiden capaciteit en versterken personeelsformatie
- Aanpak problematiek met politie en regie der gebouwen
- Vernieuwing infrastructuur (minstens douches aanpakken en minder personen op één cel)

6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2022

De CvT vermeldt als grootste uitdaging voor 2022 het opvolgen van bovenvermelde structurele problemen. De oplossing hiervan ligt niet in handen van de CvT.